

TÜRKİYE FAAL FUTBOL HAKEMLERİ VE GÖZLEMCİLERİ DERNEĞİ

ARAŞTIRMA VE ÇEVİRİ ARŞİVİ

TÜRKİYE PROFESYONEL LİGLERİNDE GÖREV YAPAN HAKEMLERİN KURAL BİLGİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye Profesyonel Liglerinde görev yapan Futbol Hakemlerinin oyun kural bilgileri incelenmiştir. Futbol oyun kurallarının evrensel oluşundan dolayı, Türkiye'deki futbol hakemliği, Dünya futbol hakemliğindeki gelişim çizgisini yakalamaya çalışmaktadır. Oyun kurallarının sık değiştirilmesi ile birlikte hakem hatalarının artması, futbolun en önemli unsurunu oluşturan hakemlere gereken önemin verilmediği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu noktadan hareketle, 1990 yılından itibaren FIFA (Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği) ve IFAB (Uluslararası Futbol Birliği Kurulu) bu konu üzerinde çalışarak çeşitli adımlar atmışlardır. "Hakemliğin Profesyonelleşmesi", "Uzmanlaşmış Yardımcı Hakemlik", "Hakem Eğitiminin Önemi" ve "Dördüncü Hakem" in resmi olarak kurallarda yer alması bunlardan bazılarıdır.

INVESTIGATION OF THE REFEREES UPON LAW KNOWLEDGES IN TURKEY PROFESSIONAL LEAQUE

SUMMARY

In this study was investigated game laws about referee of football which take a due Turkish Professional League. Because the laws of the game are universal, refereeing in Turkey, is trying to catch the improvement point of the world refereeing. The rise in the mistakes of the match officials because of the often changes in the laws of the game, shows there is a lack of importance given to the crucial element of football, that is refereeing. From that point, since 1990 FIFA and IFAB had studied upon these topics. "The Professionalism of Football Referees", "Expert Assistant Referees", "Importance of Referee Education" and "Fourth Official to take place in the laws officially" are some of those studies.

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, 17100 ÇANAKKALE
Tel:286-2171303 Faks: 212 07 51 *E-posta:* laleorta@comu.edu.tr

² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, 17100 ÇANAKKALE
Tel:286-2171303 Faks: 212 07 51 *E-posta:* [:- tsogutcu@mynet.com](mailto:tsogutcu@mynet.com)

1-GİRİŞ

Hakemlik; futbolun altın üçgeninin en önemli köşesini oluşturmaktadır. Hakem; hem seyirci ile futbolcu arasında, hem de rakip takımlar arasında köprü görevini görmekte, bir yandan da oyunun önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde değerlendirmesini yapmaktadır. Bir futbol maçının güzel, heyecan verici, Fair Play ilkeleri içerisinde, bol gollü geçmesinde, bitmesinde veya düzensiz, olaylı, kavgalı bir hava içerisinde oynanmasında hakemin rolü son derece önemlidir. Hakemlik; bilgi, tecrübe, eğitim, yeterlilik, kişilik, kondisyon ve konsantrasyon gerektirir. Hakem; düzgün yaşantısı, dürüst kişiliği ile insan psikolojisinden ve toplum sosyolojisinden anlayan, insanın bireysel ve toplumsal davranışlarını yorumlayabilen, saha içindeki ve dışındaki hareketleriyle örnek olması gereken kişidir. Hakemlik özel olarak seçilmiş insanların topluluğu olma yolundadır.

Bu çalışma; Türkiye Profesyonel Futbol Liglerinde görev yapan futbol hakemleri ve gözlemcilerinin oyun kural bilgilerini değerlendirmektedir. 2003-2004 Futbol Sezonu sonunda yapılan kural bilgisi sınavında hakemlerin aldıkları puanlar değerlendirilerek yorumlanmıştır.

2-METOT

Bu araştırmada, Türkiye Futbol Federasyonu Merkez Hakem Kurulu tarafından 2003-2004 sezonu sonunda yapılan, futbol hakemlerinin klasmanlarının belirlenmesine etki eden kural bilgisi sınav puanları değerlendirilmiştir. 2003-2004 Futbol Sezonunda Türkiye Profesyonel Liglerinde görev yapan 1119 hakemden 1090'ının notları değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmada alınan verilerin değerlendirilmesine hakemlere ilişkin ortalama, maksimum ve minimum değerler hem il, hem de bölge bazında ayrı ayrı olarak ortalama değer şeklinde hesaplanmış ve değerlendirmeye alınmıştır. Bölgesel değerlendirmelerde Türkiye Futbol Federasyonunun dokuz bölgesi dikkate alınmıştır.

Futbol hakemlerinin oyun kural bilgilerini inceleme amacını taşıyan bu çalışmada, gerekli olan data araştırması ve kullanımında basılı kaynaklarla birlikte, Türkiye Futbol Federasyonu Merkez Hakem Kurulu verilerinin kullanımı tercih edilmiştir.

3-BULGULAR

Milattan 2500 yıl önce Çin’de askerlerin futbol oyununa benzer biçimde eğitim yaptıkları; dahası, Orta Asya Türk Topluluklarında, Tsang Kentinde, kız ve erkeklerden oluşan karma takımların “ayak topu oynadıkları” ifade edilmektedir (1).

İngiltere’de futbol ilk olarak M.S. 217 yılında Derby Kentinde oynanmıştır. O haliyle futbol son derece ilkel ve kaba bir nitelik taşıyordu, ancak 1349 yılında yasaklandı. O dönemdeki futbol sahalarının bugünkü ölçülere nazaran çok daha büyük olduğunu ve oyun süresinin de öğleden akşam karanlığına kadar devam ettiğini tespit ediyoruz. İngiltere’nin sosyo-ekonomik gelişmesine paralel bir biçimde futbolun 16. ve 18. yüzyıllar arasında sadece alt sosyal sınıflar arasında oynanmış, ekonomik bakımdan güçlü sınıflar ise bu oyuna itibar etmemişlerdir. 19. yüzyıl başından itibaren İngiltere’deki sanayi devriminin getirdiği zenginlikler yavaş yavaş geniş halk kitlelerine ulaşarak yaygınlaşmaya başlamış, eğitime verilen önem gereği okul sayısı da hızla çoğaldığından 19. yüzyıl başlarında futbol özellikle okullarda büyük bir canlanma göstermiştir. Toplumsal bakımdan değerlendirdiğimizde; okulun olduğu yerde kuralların olması da kaçınılmazdır. Bu bakımdan futbol oyununun kurallara bağlanmasında futbolun okullarda yaygınlaşmasını takiben gerçekleşmesi şaşırtıcı değildir (2).

Dünyada futbol hakemliğinin başlangıcı futbolun başlangıcına ve yayılmasına paralel bir seyir izlemiştir. 1819 yılına kadar maçların hakemsiz oynandığını, takım kaptanlarının aynı zamanda hakemlik yaptığını, daha sonra bu tarz idarenin sakıncaları görüldüğünden saha içine girmemek şartıyla dışarıdan hakem tayin edilmiştir (3).

Hakemlik kurumunun ilk defa İngiltere’de oluştuğunu ve hakemliğin 1880 yılında kurumsallaşmaya başladığını tespit ediyoruz. Şüphe yok ki, burada sözü edilen hakemlik olgusu bugünkü hakemlikten oldukça farklıdır. Sahanın her iki yarısında birer hakem bulunmakta bir hakem de masa başında görev yapmaktadır. Masa başındaki hakem diğer hakemlerin anlaşmazlığa düşmesi halinde duruma müdahale etmektedir. Bu hakem ayrıca skoru kaydetmekte ve zamanı ölçmektedir (1).

Futbol oyunundaki tüm değişiklikler hakemliği de etkilemiştir. 1881 yılında oyun kurallarının içinde ilk defa hakemden söz edilmiştir. Konumuz açısından çok önemli bir husus, 1884 yılından itibaren hakemlerin karşılaşmalarda kayıtsız şartsız tek yetkili olmalarıdır (2, 3).

Futbol oyununun ve hakemliğin istikrar kazanması öncelikle kuralların istikrar kazanmasına bağlıdır. Kuralların istikrar kazanması da onların yazılı hale gelmesi şartına bağlıdır. Futbol Kurallarının sistematize edilmesi ve yayınlanması 1896 yılında gerçekleşmiştir (4). Böylelikle ortak uyum sağlanabilmiştir. Burada ilgi çekici ve önemli olan

husus hakemliğe ilişkin kural ve düzenlemelerle, futbol oynamaya ilişkin kural ve düzenlemeler arasında uyum sağlanmış olmasıdır.

Kurallarda yapılan değişiklik sonucu, 1905 yılında futbol hakemleri sahadaki konumları itibariyle şimdikine benzer bir nitelik kazanmıştır. Buna göre masa başındaki hakem saha içine geçmiş, içerdeki hakemler taç çizgileri kenarında görev yapmaya başlamışlardır. Ancak bunlar, şimdiki uygulamanın aksine taç çizgileri boyunca; iki korner direği arasında görev yapmışlardır. Bunun gibi saha içindeki hakemde, henüz Sir Stanley Rous'un 1930'da bu günkü şekline dönüştürdüğü "diyagonal" sistem anlayışından çok farklı bir biçimde görev yapmaktadır (1).

1920'lerde hakemlerin oyunu yönetim biçimlerinin biraz daha değiştiğini ve bu değişikliğin günümüzde halen uygulanmakta olan diyagonal sistemin orijini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Buna göre; yan hakemler orta çizginin taç hattını kestiği nokta ile, kendi koştuğu istikametteki köşe gönderi ve bu yarı sahada bulunan kalenin tam ortasındaki noktanın oluşturduğu üçgenin içersinde bulunan sahayı kontrolleri altında bulundurur, bu sahada meydana gelen olayları hakeme işaret eder, hakem de bu iki üçgenin haricinde kalan kısmı kontrolü altında bulundururdu (1).

Ülkemizde hakemliğin başlangıcı, 1890 yılında futbolun yaygınlaşmaya başlamasına paralel bir seyir izlemiştir. Türkiye'deki hakemliğin orijini hakkındaki kaynaklar yetersiz ve düzensizdir. Ülkemizdeki hakemlik ancak 1900 yılından sonra özellikle futbolu bırakanların hakem olmasıyla gelişmeye başlamıştır. İlk hakemlerin de, futbolun öncüleri olan yabancı uyruklu kişiler olduğunu görüyoruz (5). James La Fontein, Kinon ve Vasiliadis bu çerçevede ilk hatırlanan isimlerdir. İlginç bir tespit de ilk Türk Futbolcusu Fuat Hüsni Kayacan'ın aynı zamanda ilk Türk Futbol Hakemi oluşudur. Kayacan'ın yönettiği ilk maç 1907'de Kadıköy-Moda maçıdır. Daha sonra hakemlik yapan Türkler arasında zamanımızda isimleri stadyumlara verilerek yaşatılan Ali Sami Yen, Yusuf Ziya Öniş ile Türk basınının Şeyh-ül Muharriri olan Burhan Felek yer almaktadır. Ülkemizde hakemlere "lisans" verilmesi 1940 yılında olmuştur. Bu bağlamda, ilk bölge lisansına Şazi Tezcan sahip olmuştur. İlk Milli Futbol Hakemimiz Nuri Bosut'tur (6).

Ülkemizde ilk hakemler; genellikle kendi takımının karşılaşması olmadığı zaman, maç yöneten futbolculardı (7,8). Takım ve futbolcu sayısı artıp, aradan belirli bir zaman da geçince, hakemler elden geldiği ölçüde eski futbolcular arasından seçilmişlerdir (9). Uzunca bir müddet devam eden bu durum, 1932 yılında ülkemizde ilk defa bir "Futbol Hakem

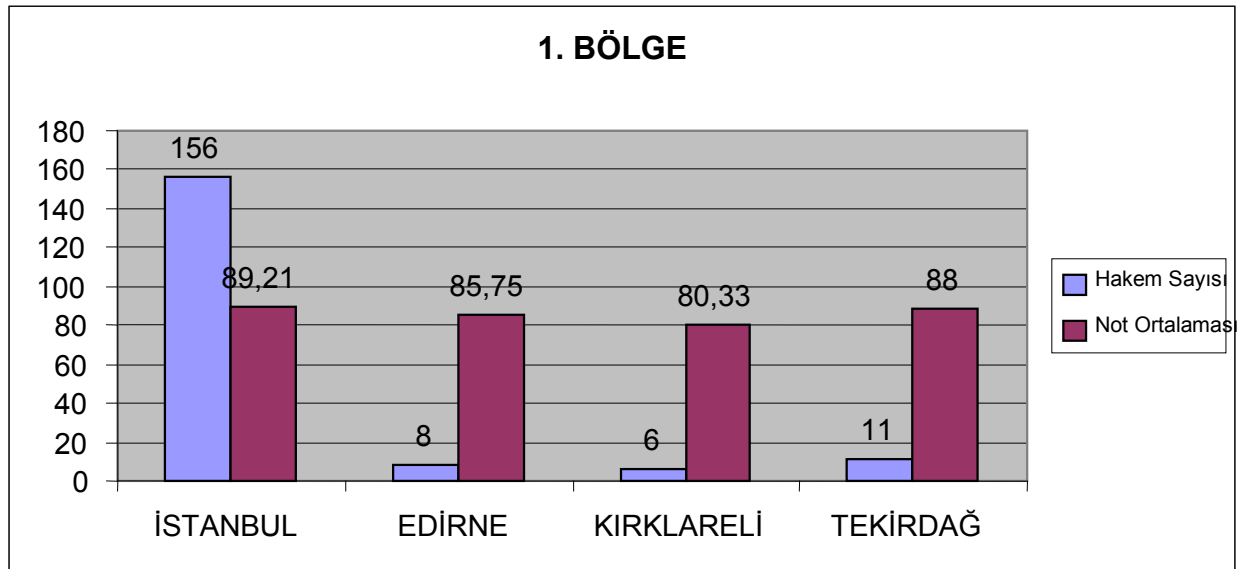
Kursu” açılmasına yol açmıştır. Bu kurs hakemlik tarihimizde eğitim yolu ile hakemlik sıfatını kazanmanın ilk kaynağını oluşturmaktadır (10).

Türkiye Futbol Federasyonu günümüzde futbolu 9 bölgede yapılandırmıştır (11). Futbol hakemleri hem eğitimlerinde hem de terfilerinde bu bölgelere göre değerlendirmelere tabi tutulmaktadır. Hakemlerin yazılı sınavları ise, Türkiye genelinde yapılmakta olup, 50 sorudan oluşmakta ve baraj niteliği taşımaktadır. Sınavlardan 70 puanın altında alan hakemler değerlendirmeye tabi tutulmayıp klasman düşmektedirler (12) .

Türkiye Profesyonel Liglerinde görev yapan hakemlerin 2003-2004 futbol sezonu sonunda yapılan ve 50 sorudan oluşan Kural Bilgisi Sınavında aldıkları puanlar (13) il ve bölgesel bazda hesaplanarak tablo ve şekil olarak gösterilmiştir (Tablo 1-10, Şekil 1-10).

Tablo 1 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 1. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

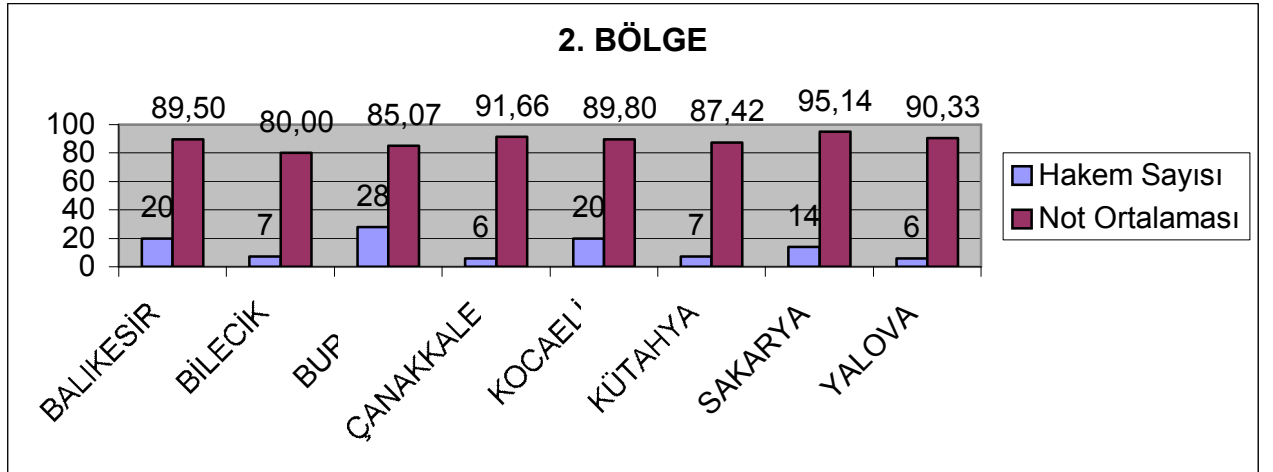
BÖLGELER	İLLER	BÖLGELERDEKİ	PUANLAMAYA	PUANLAMAYA	TOPLAM	GENEL
		HAKEM SAYISI	GİRMEYEN H.S.	GİREN H.S.	PUAN	ORTALAMA
1.BÖLGE	İSTANBUL	157	1	156	13918	89.21
	EDİRNE	8		8	686	85.75
	KIRKLARELİ	6		6	482	80.33
	TEKİRDAĞ	11		11	968	88
TOPLAM		182	1	181	16054	88.69

Şekil 1 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 1. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

Tablo 2 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 2. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

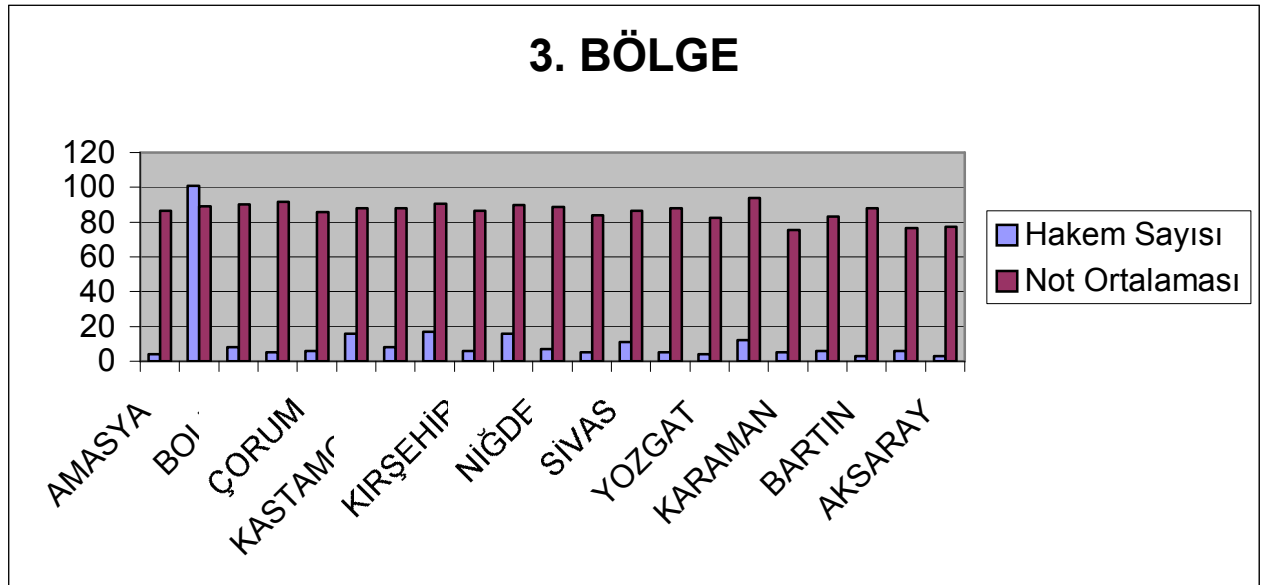
BÖLGELER	İLLER	BÖLGELERDEKİ	PUANLAMAYA	PUANLAMAYA	TOPLAM	GENEL
		HAKEM SAYISI	GİRMEYEN H.S	GİREN H.S.		
2.BÖLGE	BALIKESİR	20		20	1790	89.5
	BİLECİK	7		7	560	80,00
	BURSA	29	1	28	2382	85.07
	ÇANAKKALE	8	2	6	550	91.66
	KOCAELİ	21	1	20	1796	89.8
	KÜTAHYA	7		7	612	87.42
	SAKARYA	16	1	15	1332	88.80
	YALOVA	7	1	6	542	90.33
TOPLAM		115	6	109	9564	87.74

Şekil 2 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 2. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

Tablo 3 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 3. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

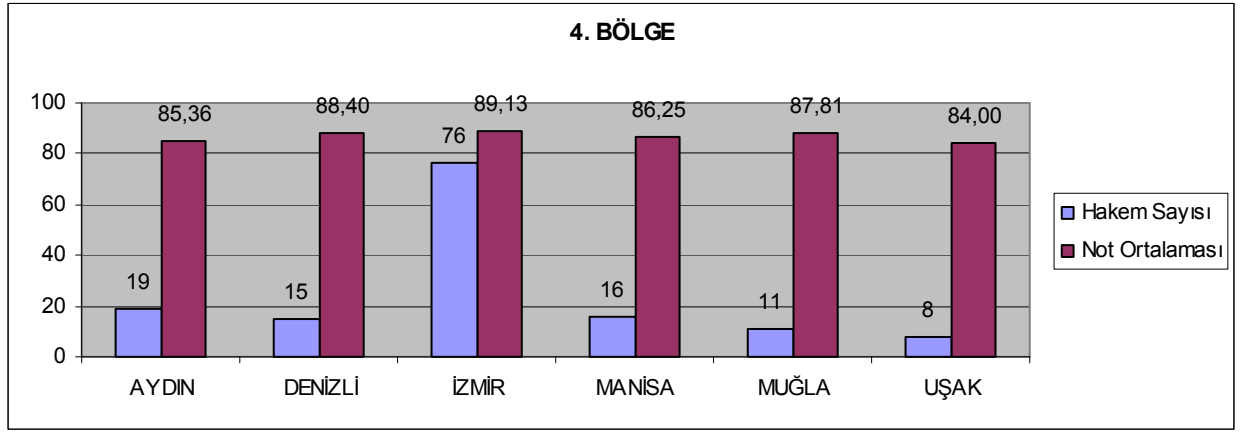
BÖLGELER	İLLER	BÖLGELERDEKİ	PUANLAMAYA	PUANLAMAYA	TOPLAM	GENEL
		HAKEM SAYISI	GİRMEYEN H.S	GİREN H.S.	PUAN	ORTALAMA
3.BÖLGE	AMASYA	4		4	346	86.5
	ANKARA	101		101	9010	89.20
	BOLU	8		8	722	90.25
	ÇANKIRI	5		5	458	91.6
	ÇORUM	6		6	514	85.66
	E.ŞEHİR	16		16	1410	88.12
	KASTAMONU	8		8	704	88,00
	KAYSERİ	17		17	1542	90.70
	KIRŞEHİR	6		6	518	86.33
	KONYA	16		16	1438	89.87
	NİĞDE	7		7	622	88.85
	NEVŞEHİR	5		5	420	84,00
	SİVAS	11		11	950	86.36
	TOKAT	5		5	440	88,00
	YOZGAT	4		4	330	82.5
	ZONGULDAK	12		12	1128	94,00
	KARAMAN	5		5	378	75.6
	KIRKKALE	6		6	500	83.33
	BARTIN	3		3	264	88,00
	DÜZCE	6		6	460	76.66
AKSARAY	3		3	232	77.33	
TOPLAM		254		254	22386	88.13

Şekil 3 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 3. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

Tablo 4 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 4. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

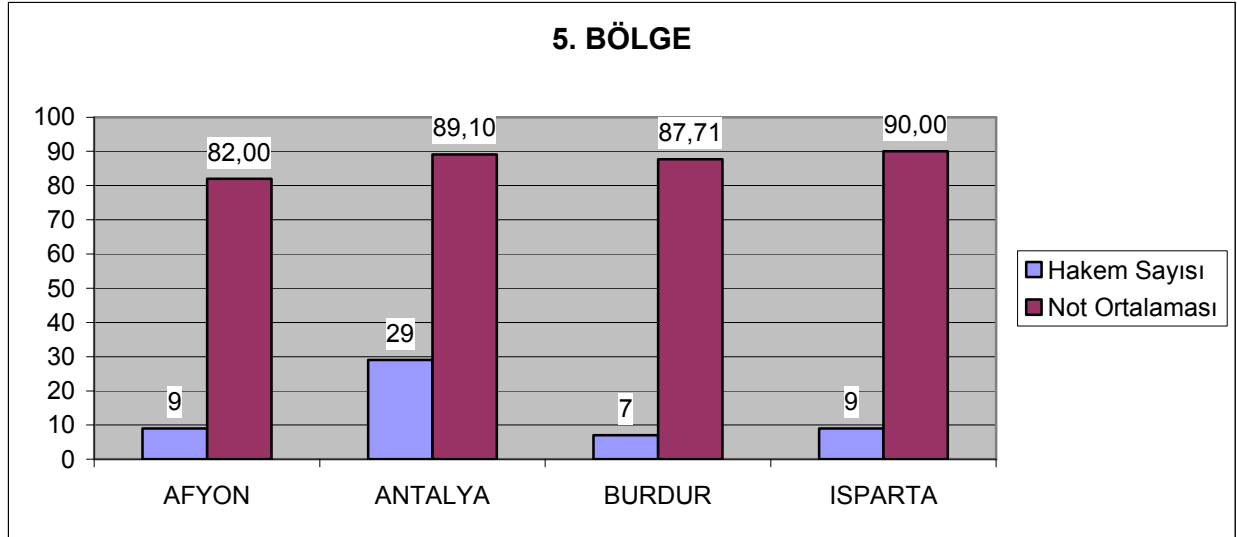
BÖLGELER	İLLER	BÖLGELERE	PUANLAMAYA	PUANLAMAYA	TOPLAM	GENEL ORT.
		GÖRE H.SAYISI	GİRMEYEN H.S	GİREN H.S.		
4.BÖLGE	AYDIN	19		19	1622	85.36
	DENİZLİ	15		15	1326	88.4
	İZMİR	82	6	76	6774	89.13
	MANİSA	16		16	1380	86.25
	MUĞLA	12	1	11	966	87.81
	UŞAK	9	1	8	672	84,00
TOPLAM		153	8	145	12740	87.86

Şekil 4 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 4. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

Tablo 5 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 5. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

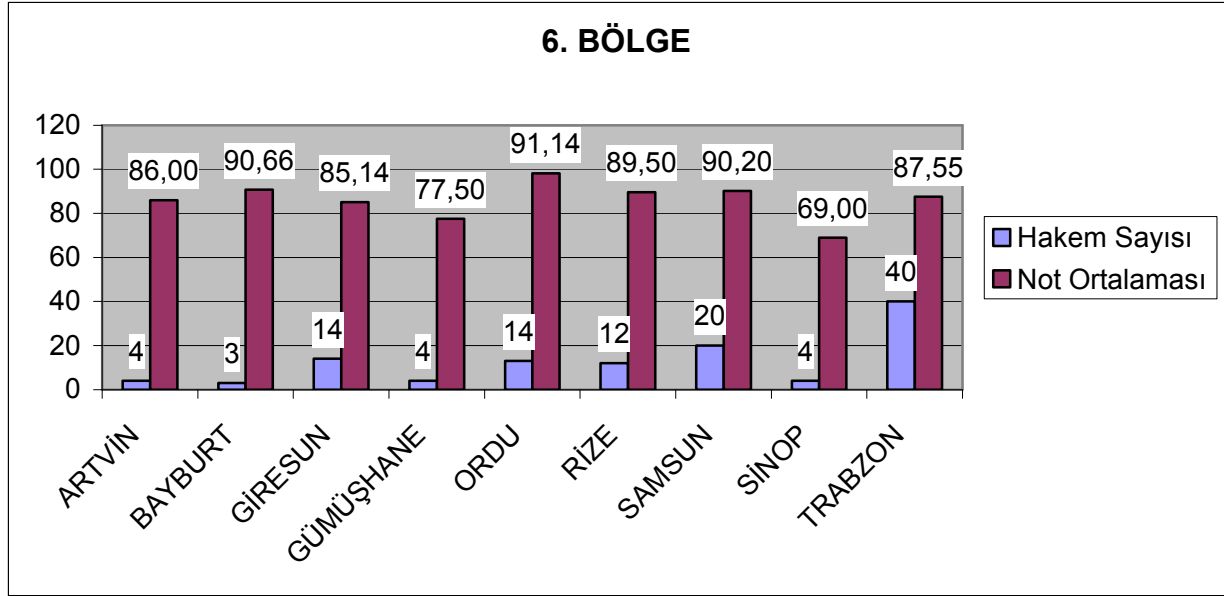
BÖLGELER	İLLER	BÖLGELERE	PUANLAMAYA	PUANLAMAYA	TOPLAM	GENEL ORT.
		GÖRE H.SAYISI	GİRMEYEN H.S	GİREN H.S.		
5.BÖLGE	AFYON	9		9	738	82,00
	ANTALYA	29		29	2584	89,10
	BURDUR	8	1	7	614	87,71
	ISPARTA	9		9	810	90,00
TOPLAM		55	1	54	4746	87.88

Şekil 5 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 5. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

Tablo 6 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 6. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

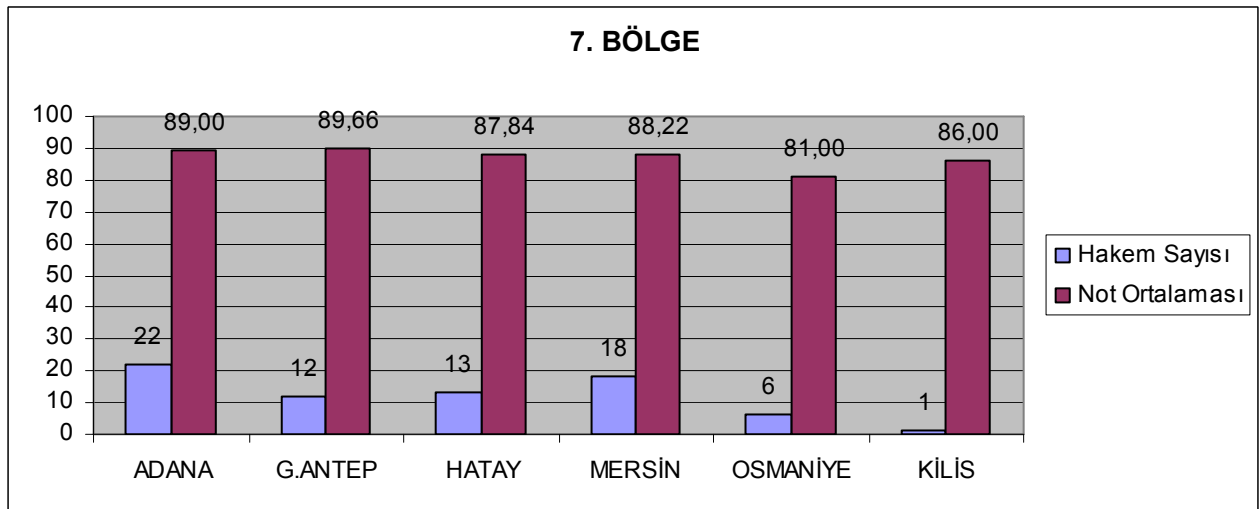
BÖLGELER	İLLER	BÖLGELERE	PUANLAMAYA	PUANLAMAYA	TOPLAM	GENEL ORT.
		GÖRE H.SAYISI	GİRMEYEN H.S	GİREN H.S.		
6.BÖLGE	ARTVİN	4		4	344	86,00
	BAYBURT	5	2	3	272	90,66
	GİRESUN	14		14	1192	85,14
	GÜMÜŞHANE	4		4	310	77,5
	ORDU	14		14	1276	91,14
	RİZE	12		12	1074	89,5
	SAMSUN	20		20	1804	90,2
	SİNOP	4		4	276	69,00
	TRABZON	42	2	40	3502	87,55
TOPLAM		119	5	115	10050	87,39

Şekil 6 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 6. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

Tablo 7 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 7. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

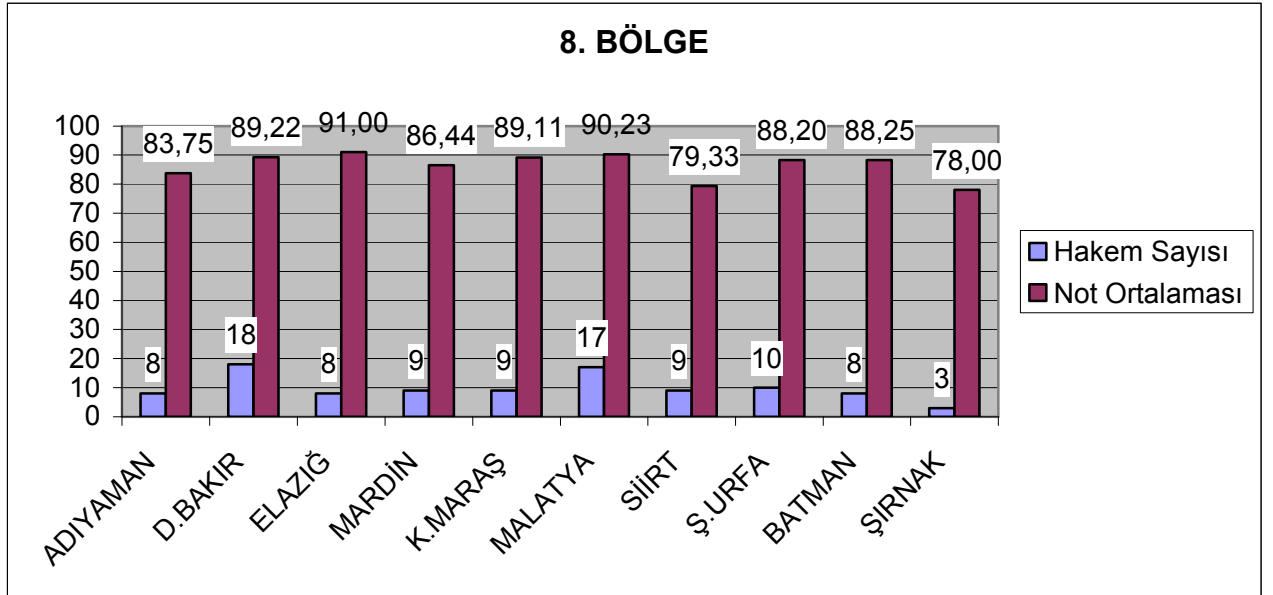
BÖLGELER	İLLER	BÖLGELERE	PUANLAMAYA	PUANLAMAYA	TOPLAM	GENEL ORT.
		GÖRE H.SAYISI	GİRMİYEN H.S	GİREN H.S.		
7.BÖLGE	ADANA	24	2	22	1958	89,00
	G.ANTEP	13	1	12	1076	89,66
	HATAY	13		13	1142	87,84
	MERSİN	18		18	1588	88,22
	OSMANİYE	6		6	486	81,00
	KİLİS	1		1	86	86,00
TOPLAM		75	3	72	6336	88

Şekil 7 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 7. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

Tablo 8 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 8. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

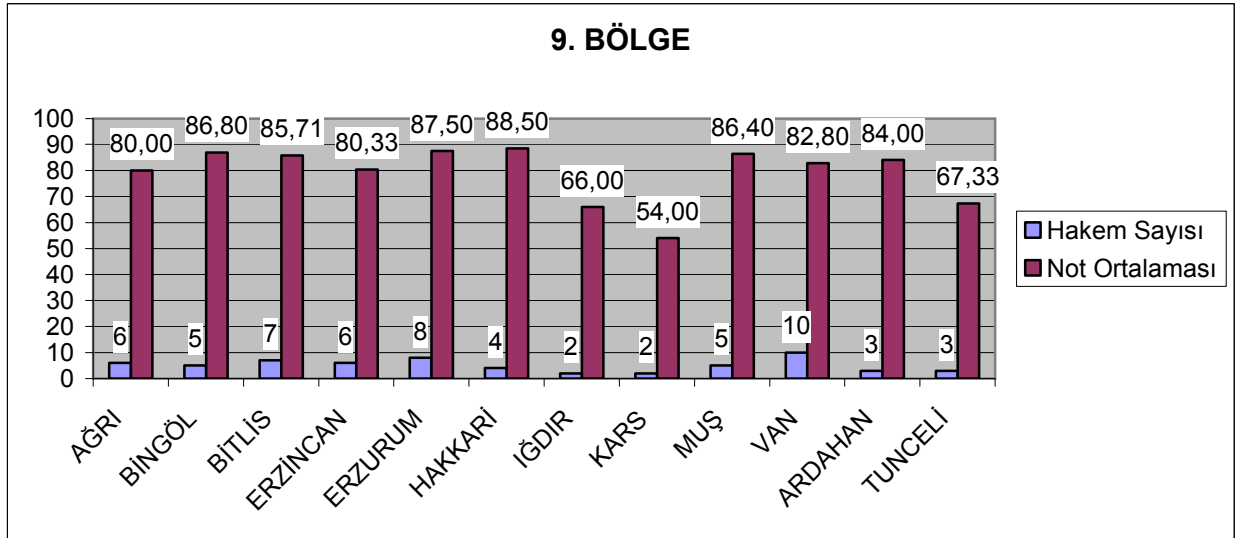
BÖLGELER	İLLER	BÖLGELERE	PUANLAMAYA	PUANLAMAYA	TOPLAM	GENEL ORT.
		GÖRE H.SAYISI	GİRMEYEN H.S	GİREN H.S.		
8.BÖLGE	ADİYAMAN	8		8	670	83,75
	D.BAKIR	18		18	1606	89,22
	ELAZIĞ	8		8	728	91,00
	MARDİN	9		9	778	86,44
	K.MARAŞ	9		9	802	89,11
	MALATYA	17		17	1534	90,23
	SİİRT	9		9	714	79,33
	Ş.URFA	10		10	882	88,2
	BATMAN	8		8	706	88,25
	ŞIRNAK	4	1	3	234	78,00
TOPLAM		100	1	99	8654	87,41

Şekil 8 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 8. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

Tablo 9 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 9. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

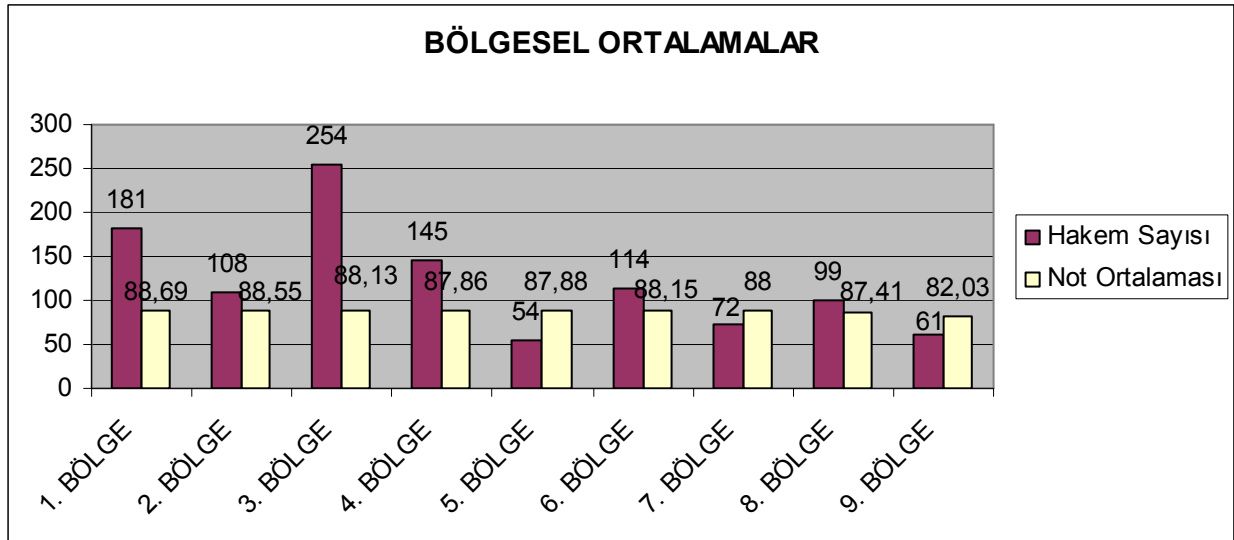
BÖLGELER	İLLER	BÖLGELERE	PUANLAMAYA	PUANLAMAYA	TOPLAM	GENEL ORT.
		GÖRE H.SAYISI	GİRMEYEN H.S	GİREN H.S.		
9. BÖLGE	AĞRI	6		6	480	80,00
	BİNGÖL	6	1	5	434	86,8
	BİTLİS	7		7	600	85,71
	ERZİNCAN	6		6	482	80,33
	ERZURUM	8		8	700	87,5
	HAKKARİ	4		4	354	88,5
	İĞDIR	3	1	2	132	66,00
	KARS	3	1	2	108	54,00
	MUŞ	5		5	432	86,4
	VAN	10		10	828	82,8
	ARDAHAN	3		3	252	84,00
	TUNCELİ	3		3	202	67,33
	TOPLAM		64	3	61	5004

Şekil 9 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan 9. Bölge Hakemlerinin İl Bazında Not Ortalamaları

Tablo 10 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan Hakemlerinin Bölge Bazında Not Ortalamaları

BÖLGELER	İLLER	BÖLGELERE	PUANLAMAYA	PUANLAMAYA	TOPLAM	GENEL ORT.
		GÖRE H.SAYISI	GİRMEYEN H.S	GİREN H.S.		
1. BÖLGE TOPLAM		182	1	181	16054	88,69
2. BÖLGE TOPLAM		115	6	109	9564	87,74
3. BÖLGE TOPLAM		254	1	254	22386	88,13
4. BÖLGE TOPLAM		153	8	145	12740	87,86
5. BÖLGE TOPLAM		55	1	54	4746	87,88
6. BÖLGE TOPLAM		119	4	115	10050	87,39
7. BÖLGE TOPLAM		75	3	72	6336	88
8. BÖLGE TOPLAM		100	1	99	8654	87,41
9. BÖLGE TOPLAM		64	3	61	5004	82,03
GENEL TOPLAM		1119	29	1090	95534	87,64

Şekil 10 : Türkiye Profesyonel Liglerinde Görev Yapan Hakemlerinin Bölge Bazında Not Ortalamaları

4-SONUÇ

Son yıllarda futbolun süratlenmesi, kuralların daha sık değiştirilmesi ve kuralların hakemin kanaatine bağlı olarak yorumlanmasıyla birlikte hataların artması, futbolun en önemli unsurunu oluşturan hakemlere gereken önemin verilmediği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu noktadan hareketle, 1990 yılından itibaren FIFA ve IFAB bu konu üzerinde çalışarak çeşitli adımlar atmışlardır. Uzmanlaşmış yardımcı hakemlik, hakemlerin daha iyi şekilde eğitimi, dördüncü hakemin resmi başlangıcı ve sinyalli bayrak bunlardan bazılarıdır.

Ülkemizde hatalı karar veren hakemler eyyamcılıkla veya bir yerlerden aldıkları mesajlar doğrultusunda karar vermekle suçlanıyorlar. Ancak birçok ülkede üst düzey hakemliğin profesyonelleşmesi bile hala insan hatası faktörünü ortadan kaldıramamıştır. Bu nedenle, 1995 yılında kural 5'e önemli bir ekleme yapılarak oyun alanındaki kararların herhangi bir sonucunun kanuni sorumluluğundan hakemleri korumuşlardır. Bu nedenle futbol oyununun insanların oyunu olduğu, insanlar tarafından oynandığı, insanlar tarafından yönetildiği ve daima da öyle olacağı defalarca vurgulanarak söylenmiştir. Düdük ile birlikte insan üzerine bir video gözü koymak gibi, elektronik cihazların çeşitli şekillerinden faydalanmak mümkündür. Ancak insan hatası, oyunun kendine özgü çekiciliğine temel oluşturmaktadır.

Spor kamuoyunda futbol hakemliği bitmez tükenmez tartışmaların odak noktasında bulunmaktadır. Bundan dolayı, hakemliğe ilişkin tartışmalar ülkemiz spor tarihinin hiçbir döneminde ortadan kalkmamıştır. Sadece bazı dönemlerde azaldığından, bazı dönemlerde de yoğunluk kazandığından söz edilebilir.

Türkiye Profesyonel Liglerinde görev yapan ve klasmanlara aday olan 1088 hakemin kural bilgisi sınavı değerlendirmelerine göre, hakemlerin Türkiye genelinde not ortalamaları 87,64'dür. Buna göre hakemlerin kural bilgilerinin iyi olduğunu söyleyebiliriz.

Bölge bazında ele aldığımızda, İstanbul, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinden oluşan 1. Bölge 88,69 ile en yüksek not ortalamasına sahipken; Ağrı, Bingöl, Bitlis, Erzincan, Erzurum, Hakkari, Iğdır, Kars, Muş, Van, Ardahan ve Tunceli illerinden oluşan 9. Bölge 82.03 ile en düşük not ortalamasına sahiptir.

İllerin not ortalamalarını incelediğimizde, aynı bölgede olmalarına karşın bazı iller arasında fazla puan farklılıkları göze çarpmaktadır. 3. Bölgede bulunan Karaman 75.6 puan ortalamasına sahipken, Zonguldak 94 puan ortalamasına sahiptir. 6. Bölgede bulunan Sinop 69 puan ortalamasına sahipken, Ordu 91.14 puan ortalamasına sahiptir. 9. Bölgede bulunan Kars 54 puan ortalamasına sahipken, Hakkari 88.50 puan ortalamasına sahiptir. Bu açıdan

baktığımızda aynı bölgede olmalarına karşın iller arasında standart bir eğitimin yapılmadığını ve hakemler arasında bilgi farklılıklarının olduğunu söyleyebiliriz.

En düşük puan ortalamasına sahip il 54 puan ile Kars'tır. Iğdır 66, Tunceli 67.33, Sinop ise 69 puan ortalamasına sahiptir.

Türkiye genelinde en yüksek not ortalaması 94 puan ile Zonguldak'a aittir. Zonguldak'ı 91'66 puan ile Çanakkale takip etmektedir. 90 puan ortalamasının üzerinde olan Çankırı, Ordu, Elazığ, Kayseri, Bayburt, Malatya, Samsun ve Isparta illeri de kural bilgileriyle en iyi iller arasında yer almaktadırlar.

Kural sınavı sonuçları hakemlerin hatasız maç yönetmelerinin imkansızlığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu noktadan hareketle hakemlere ve kişiliklerine gerekçe ne olursa olsun hiçbir şekilde hakaret ve saldırı yapılmamalıdır. Eleştirilerin yapıcı olması hataların daha kısa sürede giderilmesini sağlayacaktır. Hakemi aldatarak penaltı kazandıran veya elle gol atan oyunculara bir şey söylenmezken, suçlanan kişi yine hakem olmaktadır. Buna bağlı olarak hakemler üzerindeki baskı artarken, sporun gerçek ruhunu oluşturan Fair-Play ilkesi spor kamuoyu tarafından ihmal edilmekte ve o tarz davranan futbolculara profesyonelliğin gerekliliğini yerine getirdikleri gerekçesiyle hoşgörü içersinde bakılmaktadır. Kamuoyu böyle davranan futbolcu, yönetici, antrenör, seyirci vb .kişileri sorgularsa, bu tür davranışlar ve konuşmalar azalacak, böylece hakemler de görevlerini çok daha iyi yapma imkanı bulacaklardır.

KAYNAKLAR

1. Tezcan, F., (Derl.), Futbol, İstanbul, 1964.
2. Oral, M.A., Türkiye Futbol Tarihi, İstanbul, 1954.
3. Radnedge, K.; The Ultimate Encyclopedia of Soccer, London, 1994.
4. Baba, N. Beynelmillel Futbol Kaideleri ve Kaideler Hakkında Sorgular-Cevaplar, Ankara, 1939.
5. Karadayı, E.- Yıldız, D., Hakem Sizsiniz, İstanbul, 1976.
6. Artun, T.Ü. ve Diğerleri, Türk Futbol Tarihi (Ed. E.Arıpınar), C.I-II, İstanbul, 1992.
7. Fişek, K., Spor Yönetimi, Ankara, 1980.
8. Fişek, K.,Türkiye Spor Tarihi, İstanbul, t.y.
9. Bayburd, R., Sevinçli, O.V. Akıska, A., Futbol Yıllığı 1963, İstanbul, 1963.
10. San, H., Ünsi, T., Var, S., Futbol Ansiklopedisi, İstanbul, 1963.
11. TFF, 2003-2004 Sezonu Türkiye Profesyonel Lig ve Kupa Müsabakaları Statüsü, İstanbul, 2003.

12. TFF, Hakem, Dördüncü Hakem, Yardımcı Hakem ve Gözlemciler için El Kitabı, İstanbul, 2003.

13. <http://www.tffhg.org.tr>